गोतमो राहूगणः।अग्निः। गायत्री

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये। आरे अस्मे च शृण्वते॥ १.०७४.०१

अध्वरम्- सर्वभूतहितं कर्म। ध्वररहितम्। उपप्रयन्तः- प्रकर्षेण गच्छन्तः। आरे- दूरात्। च- अपि। अस्मे- अस्माकम् हवनम्। शृण्वते। अग्नये। मन्त्रम्। वोचेम ॥१॥

यः स्नीहितीषु पूर्व्यः संजग्मानासु कृष्टिषु। अरक्षद्दाशुषे गयम्॥ १.०७४.०२

यः। पूर्व्यः- पुरातनः। स्नीहितीषु- स्नेहयुक्तासु। कृष्टिषु- प्रजासु। सञ्जग्मानासु- सङ्गतासु। ताभिः। दाशुषे- दायकाय। रायम्- दानयोग्यं धनम्। अरक्षत्- अपालयत् ॥२॥

उत ब्रुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि। धनंजयो रणेरणे॥ १.०७४.०३

रणेरणे- सर्वेषु आत्मावरणसञ्जातयुद्धेषु। धनञ्जयः- संपज्जेता। वृत्रहा- आवरणशक्तिनाशकः। अग्निः। उत् अजनि- ऊर्ध्वं गच्छन्नुद्भूतः। इति। जन्तवः- जनाः। ब्रुवन्तु- वदन्तु ॥३॥

यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये। दस्मत्कृणोष्यध्वरम्॥ १.०७४.०४

यस्य। क्षये- गृहे। दूतः- आचार्यः। असि- भवसि। वीतये- रसानुभवाय। हव्यानि- कर्मपुरोडाशध्यानभावनादिहव्यानि। वेषि- देवान् प्रति गमयसि। तस्य। अध्वरम्- सर्वभूतहितं कर्म। दस्मत्- सम्यक् दर्शनीयम्। कृणोषि- करोषि ॥४॥

तमित्सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो। जना आहुः सुबर्हिषम्॥ १.०७४.०५

Dr. Rangaji

अङ्गिरः- अङ्गनशील अग्ने। सहसः- सहनशीलस्य। यहो- सूनो। तम्- तादृशम्। त्वाम्। इत्- एव। जनाः। सुहव्यम्- शोभनहविष्कम्। सुदेवम्- शोभनदैवतम्। सुबर्हिषम्- शोभनभूमिकम्। बर्हिर्दर्भासनं चित्ताकाशो वा। बर्हिःशब्दोऽन्तरिक्षनामसु पठितः। आहुः- अब्रुवन्॥५॥

आ च वहासि ताँ इह देवाँ उप प्रशस्तये। हव्या सुश्चन्द्र वीतये॥ १.०७४.०६

सुश्चन्द्र- शोभनाह्लादक। प्रशस्तये- यशसे। वीतये- भोगाय। हव्या- ध्यानपुरोडाशादिहव्यानि। तान् देवान्- ता द्योतनशक्तीः प्रति। इह- अत्र। उप- समीपे। आ वहासि- आवहसि॥६॥

न योरुपब्दिरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन। यदग्ने यासि दूत्यम्॥ १.०७४.०७

यत्- यदा। अग्ने। दूत्यम्- देवदौत्यम्। यासि- गच्छसि। तदा। कच्चन- कदाचन। योः- तव गच्छतः। उपब्दिः- शब्दः। रथस्य- वाहनस्य। अश्व्यः- अश्वशब्दः। न- इव। शृण्वे- श्रूयते॥७॥

त्वोतो वाज्यह्रयोऽभि पूर्वस्मादपरः। प्र दाश्वाँ अग्ने अस्थात्॥ १.०७४.०८

अग्ने। पूर्वस्मादपरः- स्वपूर्वेभ्यो निकृष्टो विनीतः पूर्वजानुव्रतः। दाश्वान्- दाता। त्वोतः- भवता पालितः। वाजी- धनवान्। अह्रयः- उदारः। प्र- प्रकर्षेण। अस्थात्- तिष्ठति॥८॥

उत द्युमत्सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि। देवेभ्यो देव दाशुषे॥ १.०७४.०९

उत- अपि च। दाशुषे- दायकार्थम्। देव- द्योतक। देवेभ्यः- द्योतनशक्तिभ्यः संप्रदानार्थे। द्युमत्- ज्योतिष्मत्। सुवीर्यं- शोभनवीर्यम्। बृहत्- महद्धनम्। विवासयसि- गमयसि। अथवा। देवेभ्यः-

Dr. Rangaji

द्योतनशक्तिभ्यः अपादानार्थे । दाशुषे- दायकाय । धनं विवासयसि । वा गतिगन्धनयोः । मनुष्येभ्यो देवार्थं हव्यप्रापकत्वं देवेभ्यो मनुष्यार्थमनुग्रहप्रापकत्वमग्निकार्यम् ॥९॥

Dr. Ranganji